

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINECA.

Pretulu abonamentului :
 Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.
 " " " " jum. anu 2 „ 50 „
 Pentru Romani'a si strainetate pe an 14 franci
 " " " " „ j. a. 7 franci

Pretulu insertiuniloru :
 Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu
 cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte
 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondintiele sè se adreseze la Redac-
 tiunea dela
 „BISERIC'A si SCÓL'A“
 Ér banii de prenumeratiune la
TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Programa

pentru tienera esamenelor in institutul pedagogico-
 teologicu din Aradu pe anulu scolasticu 1883/4

diu'a	nainte sèu dupa amédiadi?	cursulu.	Obiectele de invetiamentu.
20 Iun.	nainte.	tóte cursurile prepar.	Limb'a magiara
2 Iul.	dupa	IV. prep III. teol.	Scripturistica din stilu Teologi'a morala, Liturgie'a, Catichetic'a
21 Iun.	n.	IV. prep.	Religiunea, Matemat. Roman'a, Germ. Geografi'a, Constituti'a
3 Iul.	d.	II. teol.	Dogmatic'a, Ist. bis. Limb'a rom.
22 Iun.	n.	I. teol.	Teologi'a fondam. Pedagogi'a, Limb'a romana.
4 Iul.	d.	III. prep.	Religiunea, Ist. patriei, German'a, Geografi'a.
23 Iun.	n.	I. prep.	Tóte obiectele.
5 Iul.	d.	II. prep.	Religiunea, Roman'a, Geografi'a, German'a.
25 Iun.	n.	III. teol.	Dreptulu can. Pastora'a, Constitutiunea.
7 Iul.	d.	II teol.	Pedagogi'a, Patrologi'a, Retoric'a, Economi'a.
26 Iun.	n.	IV. prep.	Sciintiele pedagogice, Ist. univ. Econ. Ist. nat. Fisica
8 Iul.	d.	III. prep.	Pedagogi'a, Matematic'a, Limb'a rom. Ist. nat. Economi'a.
27 Iun.	n.	I. teol.	Introducerea in S. Scriptura, Ist. bis. Economi'a.
9 Iul.	d.	II. prep.	Antropologia, Matematic'a, Ist. nat. Economi'a.
28 Iun.	n.	teologii	Cantarea si tipiculu.
10 Iul.	d.	preparandii	Cantarea si tipiculu.
29 Iun.			
11 Iul.			

T e D e u m

Directiunea.

Averile comunelor bisericesci.

Sinódele si consistóriile eparchiali nu fara cauza au pusu si punu mare pondu pe averile comunelor bisericesci ca se le sporésca si se le asecureze. Déca s'ar sumisá tóte fondurile si fondatiunile parochieloru din dieces'a Aradului numai, fara nemiscatórie — ar pestrece cifr'a de jumetate de milionu si déca s'ar sumisá numai positiunile cele deplinu si nedeplinu asecurate, de abia aru atinge sum'a de 2—3 sute de mii. Computandu sumele de bani cu averile nemiscatórie ale comunelor bisericesci, cu pamenturile adeca, cu gradinele si alte averi cari stau sub ingrijirea nemidilocita a epitropiloru parochiali, — tóte la olalta nu esagerámu déca le apretiuimu in vr'o 8 sute mii florini, in sine unu capitalu considerabilu, care pretinde o ingrijire mai precauta, o interesare mai de aprópe. — Percentele capitalului acestui'a bine chivernisitu aru sporí in modu rapide si sicuru averile parochieloru si le-ar scóte din perplesitate la multe casuri obveniente precum: la edificarea bisericiloru si a scóleloru, la provederea loru cu cele necesarie scl.—

Organele de astadi instituite spre chivernisirea averiloru bisericesci suntu instituite legalu dupa prescisele „statutului organicu,” dar — dupa parerea nóstra — ele nu suntu in stare a coresponde detorintieloru loru, pentrucá de comunu suntu ómeni de omenía, dar simpli, cari nu potu multu sporí, séu déca si potu — prin nepriceperea loru adese pierdu intr'o óra tóta agonisél'a unui anu.

Nainte de acést'a cu 10 ani, consistoriulu a tramisu licuidatori prin tóte partile diecesei ca se limpediésca starea averiloru bisericesci, se stérgea din socoti sumele neincassavere si se constata statulu activu si passivu; licuidatorii, ca barbati de specialitate denumiti dintre laici, au si satisfacutu chiamarei loru, cá au licuidatu socotile si au constatatú starea actuala a cassei. In urm'a loru s'au emisú ordinatiuni si regulamente pentru manipularea baniloru bisericesci; socotíle singuraticeloru biserici pe fia-care anu dimpreuna cu preliminariele se revidéza si se apróba prin comitetulu parochialu, prin protopresbiterulu, prin consistoriulu si sinodulu eparchialu, — dar cine stá bunu, cá astadi dupa diece ani nu ar fí de lipsa alti licuidatori, cá se limpediésca de nou starea cu averile bisericesci?

Licuidatorii voru potea iesí si cu de astadata, dar pana candu va remané in vigóre sistemulu de manipulare de astadi, nici unu folosu nu voru produce pentru biserici si pentru poporu.

Dupa a nóstra parere suntu dóne moduri, prin cari potemu introduce o manipulare esacta

si corespondietória intru administrarea averiloru bisericesci; unu modu ar fí acel'a, ca tóte sumele si venitele sè se substérna consistoriului — spre manipulare; altulu: ca sè se denumésca unu numeru recerutu de esactori pentru asecurarea si controlarea acestoru averi.

Déca banii bisericeloru s'aru tramite consistoriului spre administrare, prin acést'a s'aru usiorá organele parochiali si s'aru ingreună cele eparchiali. Dar ne-am liniscí totodata cá averea bisericeloru e depusa in mani curate, dela cari e eschisu ori-ce prepusu si in cari deci avemu incredere deplina. — Comitatele cu banii orfanali anca au facutu astfeliu, cá dupa-ce s'au convinsu cá pe fia-care anu trebuiá se stérgea sume considerabile din venitele prescise de dupa capitale, au interdísu tutoriloru orfanali de prin comune a se mai atinge de bani si au infiintiatu la centrulu comitateloru o cassa numita „orfanala” provediuta cu personalu indestulitoriu, care personalu manipuléza si respunde pentru fia-care cruceriu si nu se pré aude casu, ca orfanii se sufera scaderi pentru abusulu dirigatiloru centrali. Si si la asemine casuri, comitatulu ar respunde pentru organele sale, deci orfanii nu aru suferí nici unu scadiamentu. — Prin o administrare centrala, averile nunumai cá ar fí asecurate, ci ar si cresce in proportiune mai mare de cátu pana acuma, pentrucá n'ar fí incopciata cu multe spese, ce provinu din onorariile multimei de epitropi. Esemplu eclatantu ni potu fí fondurile diecesane si cele comune, administrate cumulativu in locu centralu la tóte eparchiele, asia si la eparchí'a nóstra. Cine a auditu, ca din averile aceste sè se fia instrainatu séu perdutu ceva de-si ele se urca la mai multe sute de mii, — din contra — s'au sporitu in modu imbucuratoriu si s'au asecuratu totu mai bine. De exemplu ni potu serví si acele comune bisericesci, cari banii loru ii-au tramisu Consistoriului spre manipulare, dela carele in fia-care anu capeta socóta regulata si satisfacatória. In comunele aceste nu mai subverséza prepusulu, cá epitropulu ori preotulu nu tienu ronduéla intru chivernisirea baniloru, si nu obvinu aruncatúri, cá epitropulu intru impartírea imprumuturiloru favoriséza rudeniiloru si altoru persóne mai de aprópe de densulu.

Contra acestui modu de manipulare s'ar aduce nainte unu unicu motivu, cá adeca banii singuraticeloru comune, nu s'ar potea imprumutá locuitoriloru din aceea-si comunitate, cari adeca au contribuitu la sporirea loru. — Acésta afacere anca s'ar potea regulá la casu de lipsa — prin o invoiéla intre Consistoriu si comuna astfeliu, ca din sum'a administrata sè se impartasiésca cu imprumuturi mai vertosu locuitorii din comuna,

dar pe langa garantia indestulitória. De altminterea cine cunoşce prax'a, de dupa carea se dau imprumuturile de organele manipulante de astadi, va fi sciindu, că între debitori figuréza mai ver-tosu insusi epitropii, cari speculéza cu averile bisericeloru; singuraticii credintiosi numai la ca-suri esceptionali se impartasiescu de imprumu-turi, deci nu au prea mare folosu de banii bise-ricesci, éra averile epitropiloru, dupa mórtea loru, de comunu devinu ingreunate in câtu urmatorii nu suntu in stare a le purisá de detorii, si li se facu spese de procese si mai mari, ceea-ce de comunu se terminéza cu vendiarea averiloru mostenite dela parinti. — Reulu acest'a in sine este destulu motivu, ca in manipularea de pana acuma sè se faca stramutari radicali.

Ni mai remane a motivá propunerea adóu'a : *manipularea cu esactori*. Prax'a acést'a asijderea o aflámu la comitate. Esactorii comitatensi nu au alta de lucru de câtu a se convinge, că óre a-deverata, esacta e socót'a substernuta de antistia. A sositu timpulu, ca si noi se instituimu esacto-ratu, decá nu voimu insusi a ne pagubi. — Dela introducerea autonomiei in viét'a bisericésca, s'au tare sporitu agendele organeloru oficiali; in pro-portiune cu agendele — s'a imultitu si personalulu dela consistórie: in locu de 3—de-odata s'a spo-ritu cu 9 persóne lucrátórie diregatorii consisto-riului; la protopopiate a remasu totu ca mai nainte: protopopulu, e parochu, presiedinte scau-nului protopresbiteralu inspectoru cercualu de scóle, esactorulu socotiloru dela 16—60 biserici, cassariulu tacseloru fondului preotiescu, fondului generalu, a sidocsiei, a tasuriloru s. a. elu e in josu organulu esecutivu alu consistoriului, in susu raportorulu comuneloru si a singuraticeloru persóne bisericesci; e siefulu si intregu personalulu unui tractu de 30 mii suflete, carele e chiamatu a conduce de acasa oficiulu si a cercetá comu-nele, bisericile si scólele tractului seu câtu de desu, a controlá conduit'a organeloru parochiali, a se convinge nemidilocitu despre progresulu vietii morali-religióse si despre inaintarea inve-tiamentului scolariu. Ori si cine se póte convinge, că atâte lucruri nu potu se fia ingramadite pe umerii unui omu cu scopulu seriosu, ca se le si implinésca. Oficiulu protopresbiteralu, decá se a-stépta rezultate din lucrarea lui, trebue impartitu in totu atâtea resórté, in câte e impartitu con-sistoriulu si a poia se pune langa protopopulu unu ajutoriu, numésca-se vicariu séu esactoru, fia preotu ori mirénu, carele se nu aiba altu-ceva de lucru, de câtu se asecureze averile si venitele bise-riceloru singuraticé dintr'unu tractu séu dóue pro-topresbiterale, se incasedie tacsele de bani dela comune si privati si impreuna cu parochulu si epitropulu se respundie de totu cruceriulu din

aveea bisericeii. In modulu acest'a s'ar spori — ce e dreptu — spesele de manipulare, dar s'ar spori de-odata si venitele — si din unu percentu alu acestor'a s'ar potea salarisá si esactorulu; In modulu acest'a protopopulu nu ar fi esecuen-tulu comunei, de carele sa fuga epitropulu si alti crestini candu se apropia de comuna; in modulu acest'a s'ar introduce o controla óre-care in loculu arbitriului de pana acuma; in modulu acest'a si protopopulu i remane timpu spre a se ingriji de cele sufletesci ale credintiosiloru, pre-cum si de inaintarea invetiamentului scolariu.

Mai demultu nu trebuiá se vorbimu despre asemine lucruri, căci capitalele si venitele bise-riceloru erau neinsemnate; acum inse, lumea fi-indu molipsita de materialismu, nu potemu a nu ni trage socotéla cu acestu spiritu domnitoriu alu timpului.

G.

Prim'a revólta a ratiunei contra invetiaturei adeverate.

Tesaurulu celu mai scumpu primitu de omu cu ocasiunea inceputului esistintiei sale — din manile Creatoriului, este *sufletulu* seu nemoritoriu si distins'a calitate a acestui'a: *ratiunea*.

Filosofii pagani, frapati de frumséti'a omului, ce este capulu de opera a universului, nu aveau o-cupatiune mai placuta si nu nisuiéu mai multu spre nimica de câtu a aflá pentru densulu o descriere, o determinare abreviata si corespundietóre. Ei nu cu-nosciau tain'a despre sufletulu nemuritoriu alu omu-lui, pentrucá acést'a érá rezervata prin provedintia numai in sinulu poporului jidovescu; dar observandu ei simplicitatea tuturoru celor'a-lalte vietuitoré de pe pamentu facia de omu, judecau logicu cumca destinulu lui nu póte fi sinonimu cu alu acestor'a—astfelu s'a nascutu in sinulu loru cu incetulu credinti'a nemorirei, despre care inca nu aveau concep-tele si cunoscintiele pure. — Acésta credintia cu tim-pulu a devenitu intru atátu de puternica la grecii si romanii cei vechi, incátu mórtea o dispiciau pede-plinu, consolandu-se cu acea ca dens'a este numai inceputulu vietiei si liniscei neconturbate,—si omulu care móre cu gloria, se bucura si veselesce in ceea-lalta lume spre veci.

Credinti'a loru cu unu cuventu a fostu mithica, lipsita de adevéru si favoritória mai multu sensuri-loru, de câtu corespundietória chiamarei adeverate a omului.

Aceea, ce filosoffi paganismului apretinéu in omu mai pre susu de tóte — érá *ratiunea*; multi aru fi cutezatu, ca se o dechiare de acea potere nemu-ritória, prin care omulu traiesce in veci, dar espe-rinti'a totdeuna le-a servitu cu documinte, spre a cu-nósce, cumca *ratiunea* este numai o radia neperfecta care parte luceste, parte e intunecata si espusa schimbariloru *) . . .

In confusulu ce erau, lipsiti fiindu de concep-tulu adevératu alu sufletului, consimtira unanimu a determiná pre omu astfelu:

*) Precum potemu observá si noi scaderea ei la betranetie, apoi intunecimea ei la alienati etc.

„Omulu este animalu rationalu,“ — si la acést'a determinare apartînemu si noi încâtva, dar nu conformu ideiloru formate de filosofii antici; căci ei considerau pre omu in urm'a acestei determinari — de omu numai pana atunci, pana candu domnesce in densulu poterea rationala, si desbracatu séu paresitu de acésta potere, a incetatu a mai fi omu ci numai animalu simplu (p. e. alienatii.)

Conceptulu credintiei crestine, inse nu o considera *ratione*, cá nota caracteristica, dela care depinde individualitatea de omu, — căci ea o reduce acést'a la *sufletulu nemoritoriu*, inspiratu *ab initio* in fiecare.

Ratione este numai calitatea cea mai distinsa a sufletului, fara de care dinsulu inse remane perfectu, aptu spre a potea fi remuneratu cu laurii imperatiei ceresci.

Ratione inaltia pre omu asupra tuturoru fiintiloru; ea-lu face si-lu aradica de domnu preste intregu pamentulu; i supune sub picioare si-i dá in mana frenel guvernarei ca se diréga dupa placu — universulu; dar totu *ratione* lu-face nefericitu, lurupe din legatur'a din fiu catra Ddiu, lu-despóie de frumsétia déca e condusa de ambituine.

Ratione este darulu celu mai sublimu ce l'amu primitu din lumin'a si isvorulu intieleptiunei ceresci.

Progresulu, cultur'a si artele frumóse, colorulu de care se bucura astadi, au de a-lu mutiamí *ratione*.

Indiferentismulu facia de institutiunile pline de farmecu si mantuitoare a biserice si religiunei pecatele horibile, cu cari ne intalnimu in tóte dílele, santu érași efecte produse prin *ratione*.

Ratione supusa pe deplinu porunciloru divine, conformata credintiei adeverate si odihnita in misteriile necuprîndibile ale intieleptiunei lui Ddiu, este tesauru; — dar *ratione* arongata, ce nu voiesce a recunósce suprematia afara de sine, nu primesce alta regula de conformitate, de câtu aceea, ce si-o croiesce dens'a si e neodihnită, speculandu si scrutandu continuu a esplicá aceea, ce este mai presusu da poterea ei, — este mórte, este reulu celu mai mare pentru omu.

Invetiaturile desierte, credintiele numeróse separate si rumpte din cerculu invetiaturei adeverate alui Christosu, tóte santu productele jalnice a *ratione* ingrate, a *ratione* ambitióse.

Este lucru dorerosu, cumca abia a deschisu religiunea crestina usi'a paradiselui pierdutu — inaintea genului umanu, si éta diavolulu in *ratione* speculativa aflá de locu unu „aliatu“ potenciu contra acelei'a, spre a dubitá si crutá miseriile ei.

Primulu casu de revoltare, inscenatu din partea *ratione* si *opiniunei private* contra invetiaturei adeverate lu-descoperimu in renumit'a disputa ce o a avut'o dlu si Mantuitoriulu nostru Isus Christosu cu jidovii din Cafernau, atunci, candu a revelatu si vorbitu prim'a alta despre misteriulu *santei Cuminecaturi*.

Isvorulu originalu alu desbinariloru, alu credintiloru neadeverate si a tuturoru speculatiuniloru filosofice, cari atingu tainele neviolabile ale institutiunei si ale adeveralui biserice crestine, si-au inceputulu loru dela acésta disputa.

„Cum póte acést'a se ne deie nóua spre mancare corpulu seu?“; asia murmurá glót'a jidovéscă — audîndu tain'a prevestita de Mantuitoriulu.

In labirintulu istoriei, aici descoperimu dar primulu protestu alu *ratione*, ce l'a radicatu contra

misteriiloru religiunei nóstre a caroru pricepere respective esplicare, cade afara de sfer'a poteriloru ei.

Se considerámu si se privimú acestu locu alu scripturei mai de aprópe, se meditámu asupra lui mai adencu, de óre-ce decumva tóte cele-lalte invetiaturi din s. scriptura nu aru fi suficiente spre a desminti speculatiunile filosofice a necredintiei, si nu aru fi destulu de tari spre a invederá micimea *ratione* si priceperei omenesci in paralelu cu marimea si sublimitatea poteriloru divine, — atunci, manier'a manifestata prin Mantuitoriulu lumei cu ocaziunea acestei dispute inscenata din partea carturariloru si a corifeiloru jidovesi, este documentulu celu mai viiu, este dreptatea cea mai eclatanta, este marturi'a cea mai démna de totu credimentulu, care ne spune, cumca misteriulu credintiei nici candu nu va potea se fia aplicatu si priceputu pe deplinu de mintea limitata a omului.

I. Christosu Dlu nostru astfelu grai catra multimea ce erá de facia: *panea ce eu vi-o dau, este corpulu meu pentru viét'i'a lumei*;“ aici a intemeiatu densulu tain'a marita a cuminecaturei; si déca ascultatorii aru fi consideratu conceptulu acestoru cuvinte numai de metaphora, de siguru cumca nu aru fi dísu in animele loru „cum póte omulu acést'a se ne deie spre mancare corpulu seu.“ Mantuitoriulu lumei a cunoscutu bine murmurulu din animele loru, dar nu ii-a infruntatu, nu le servesce cu explicatiune, ci lasa ca tóta multimea se intieléga invetiatur'a lui „*ad verbum*“; invetiaceii erau incremeniti la audiulu acestoru cuvinte, si pana candu unii credeau cu credintia absoluta in *Tramisulu* lui Ddiu, altii murmurau impreuna cu jidovii contra invetiaturei lui, si se consultau intre sine spre a-lu paresi ceea ce pe urma au si facutu *) Acést'a a fostu dar momentulu celu mai interesantu, in care invetiatoriulu lumei a trebuitu se decida asupra conflictului nascutu intre invetiatur'a credintiei si poterea priceperei rationale, intre auctoritatea divina si judecat'a privata a omului — ca astfelu sentinti'a rostita de densulu se servésca de cinosura pentru timpurile posterióre.

Déca Christosu nu a intielesu cuventele sale „*ad verbum*“ fara le-au consideratu numai de o figura ori alegoria oratorica, atunci momentulu acést'a a fostu celu mai scumpu alu misiunei sale, spre a se exprimá chiaru, pentrucá dela acést'a invetiatura, precum exprimase elu insusi, depinde viét'i'a lumei si asia dicându scopulu misiunei l'ar fi deobligatu, ca se delatureze de la acesta invetiatura tóta nepriceperea periculósa si se nu lasé tain'a invescuta in norulu intunecatu alu metaphoreloru.

Cu unu cuventu de cumva Dlu nostru Isus Christosu ar fi consideratu numai câtu de pucinu cu auctoritatea si speculatiunea rationala — in lucrurile tainice a religiunei — atunci in acestu momentu s'ar fi esplicatu, ar fi delaturatu grentatile nepriceperei, prin ce apoi ar fi fundatu si aradicatu tronulu *ratione*, ar fi recunoscutu si dechiaratu de valida auctoritatea ei asupra credintiei.

Facutu-a Mantuitoriulu acést'a? manifestatu-a naintea multimei cá apreciezza speculatiunea judecatii si *ratione* omenesci? esplicatu-a elu promissiunea sa ce a scandalisatu animele multor'a? dísu-a dinsulu cumca sub corpulu si sangele seu este de a se intielage credinti'a in invetiaturile sale? Respunda s. scrip-

*) Apoi multi dintre invetiaceii lu-paresira, ne mai amblandu cu dinsulu (Ioan c. VI.)

tura! Christosu marele învetaioriu nu a facutu nici un'a dintre aceste, de-si — se fie esprimatu ori ce, ar fi imblânditu si indulcitu catra sine anumele ascultatoriloru, fara mai vertosu spre a arată că elu zadarnicesce tóta speculatiunea, tóta judecat'ă contraria învetaioriei sale — repetéza cu o ponderositate mai ecclatanta tain'a, dicându :

„Amin, amin *) graiescu voue, de nu veti mânca corpulu fiului omenescu, si nu veti bea sangele lui, nu veti avea vietia intru voi.“

Manier'a Mantuitorului manifestata sub decursulu acestei dispute, va fi totdeun'a unu echou puternicu despre nepotintia' ratiunei temeraria si despre speculatiunea judecatiei omenesci; cu respectu la lucrurile ascunse, séu misteriele religiunei, — e dreptu cumca mari si ingrozitóre suntu cuventele Dlui din acestu locu, dar dupa cum scrie S. Parinte Grigoriu Nazianzenulu — că, deca este ceva ce nu putem din aceste expresiuni întielege, prin flacar'a si foculu credintiei se se mistuiésca aceea in anumele nóstre.“

S. Cirilu Alexandrinulu asupra cuventelor jidoviloru cari dísera: „cum pôte acest'a se ne deie corpulu seu spre mancare,“ ratiunamentéza astfeliu: „nu au cugetatu sermanii, cumca înaintea lui Ddieu nemica nu este imposibilu? întrebi jidovule, cum? si eu te întrebu, cum s'a prefacutu toiagulu lui Moise in sierpe? (coment. in Ioan).“

Ratiunea omului, care respectéza mandatele divine si ambla pe calea si lumiu'a adevéruului, nu afla si nu vede nici o contrarietate in tainele institutiunei bisericesci, le recunósce de conveniente cu nemisurat'a întieceptiune ddieésca; vede cumca tocmai acést'a misticitate ne cuprindívera, nesplicavera este marc'a si documentulu ce legitíméza validu originalitatea loru divina.

Ratiunea omului moralu se pare că chiar pricepe insusi misteriuulu, astfeliu de odihuita si pacinica este cu respectu la tóte învetaiaturile ce apartínu acestui'a.

Cându inse in sinulu omului s'a incuibatu sierpele viclenu alu ambitiunei si arogantiei diavolice; — candu mandatele divine suntu desconsiderate si omulu nu se supune obligamentulu loru, atunci trebuie se dícemu despre atare omu cumca nu este si nu pôte fi omu moralu. Ratiunea cualificata, poleita si desutulu de dibace in sfer'a sa de speculatiune, in proprietatea unui asemenea individuu, produce spini si polomida, este mum'a productelor literarii despoiate de credintia, este organulu oficiosu alu infernulu prin care acest'a propaga nerusinea in sinulu omenescu, indiferentismulu facia de lucrurile nobile, mórtea si perirea sufletésca a ómeniloru.

Voltaire, Russeau, D'Alembert si altí aderinti esagerati ai ratiunei prin operele loru desbracate de adevéru, dar impodobite intru unu stilu curiosu si favoritoriu sensualitatii, cine un scie că ce daune horibile au causatu in gradin'a credintiei adevérate; — adí nu mai suntu densii — lumea cunósce in mare parte cumca ce a fostu „causa movens“ care a imbolditu aceste genii a inscená lupta sub protectoratulu

*) Se dice cumca cuventulu Amen, amen, la jidovi ar fi fostu unu feliu de juramentu, — între cei multi eruditulu protestantu Basnage inca este deasemenea opiniune. Inse ori cum aici, cuventulu „amen“ (amin) esprima întarirea adevéruului, si precum notifica Johnson; „a presupune, cumca Christosu a întrebuintiatu aceste cuvente numai pentru de a adevérisi o expresiune de întielesu dubiu, este absurditate, si nu va se dica alta de câtu a presupune cumca Christosu Ddieulu, învetaioriu întieptu pentru figur'a oratorica mai bucurosu s'a despartitu de ascultatorii si discipulii sei.“

ratiunei contra ceriuriloru puternice. Se întielege de sine ca ei au trebuitu se capituleze. Voltaire in ór'a ultima a vietii sale a suspinatu cu dorere dupa preotu, cá se se róge lui Ddieu pentru densulu.

Religiunea crestina si misteriele ei voru fi si suntu pentru totdeuna ne resturnavére; credintia absoluta a bisericei pazita in tóte timpurile pana adí, ori câtu se va încercá ratiunea ingrata si rumpta din cunun'a mantuitoré a aceloru drepti, se o submine, — ea va stá si va remané pururea neclatita si nematiculata, ér contrariulu ei va fi silitu se capituliseze cu rusine; Christosu mantuitoriuulu lumei este in veci cu dens'a si cu noi, — si pana candu densulu e cu noi, cine va fi contra nóstre? R.

Respunsu

la cele scrise prin parintele I. Munteanu sub rubric'a „Câteva reflexiuni“ la articulu meu intitulatu „Despre predici in biserica“.

Despre predici in biserica am scrisu in Nr. 7. de estu timpu alu multu pretiuitei foi „Biserica si Scol'a“ — cu care articulu inse precum afiu din not'a Onorabilei Redactiuni — Prea Veneratulu Domnu Redactoru n'a consimtitu *); din acestu indemn apoi a venitu parintele I. Munteanu si între aprobările Onorabilei Redactiuni — in cinci numeri urmatoru unulu dupa altulu, anume in Nrii 8. 9. 10. 11. si 12 de estu timpu alu foiei „Biserica si Scol'a“ scrie o ieremiada groznica in contra articulu meu, fiindcă in acel'a a aflatu o hydra spirituala ivindu-si capulu: deci ca se-o sdrobésca pre aceea, parintele Munteanu s'a încinsu cu sabi'a Duhului, provocandu si pre altii se i urmeze.

Marturisescu că pana in diu'a de astadi am totu asteptatu se vedu cine va mai nrmá parintelui Munteanu, ca asia apoi odata se respundu tuturor'a, vedandu inse că nimenea nu-i urméza, me simtu indemnata a respunde la cele scrise de Domni'a sa.

Vedindu eu încinsu pre parintele Munteanu „cu sabi'a Duhului“ me asceptamu se vedu unu ce obiectivu si de mare pretiu, inse fórte m'amu insielatu; căci tóte câte le insíra, uu dau dovada decátu despre o confusiune de idei vane. **)

Tóta ieremiad'a parintelui Munteanu se întórce pe langa presupus'a afirmatiune, că eu asiu fi afirmatu că „nu e lipsa de predica.“ Nu sciu de unde a potutu aflá Dni'a Sa acést'a in articulu meu, pentrucă eu asia ceva nu amu dísu: — eu amu dísu că „biserica de astadi nu are lipsa de atáta predica cum a avutu la inceputu etc.“ si am adausu: „candu dîcu acést'a, — prin acést'a nu voiescu inse a dîce, ca din acestu motiu preotii se fie scutiti dela sarcin'a de a predicá, ci din contra — o recomendu acést'a preotiloru, inse cu fórte mare precautiune si pe langa multe reserve din urmatórele consideratiuni etc.“; cetindu deci ori-si-cine aceste, numai acel'a pôte afirmá că eu am dísu că nu e lipsa de predici, carele e plinu de reutate: deci se vede că parintele Munteanu a alunecatu pe acést'a cale.

Cetindu apoi mai departe reflexiunile Dniei sale, din tóte acelea nu resulta alta decátu „o lauda de sine“ prin carea parintele Munteanu se lauda cu câte

*) Asia este. — Red.

**) Observarile nóstre le rezervámu pana la incheierea acestui respunsu. Red.

tóte, — un'a inse a uitatu se spuna si anume aceea, că en predicile sale totusi n'a potutu cuceri animile credintiosiloru din Aliosia — ca se-lu aléga de preotu.

Ar trebui se dîcu, că deórace parintele Munteanu a combatutu ceea-ce eu n'amu afirmatu, adeca „nelips'a de predici“ — demonstrandu contrariulu adeca „lips'a prediceloru“ — ceea-ce si eu recunosc, inse nu in modulu Dlui Munteanu, — dîcu — ar trebui se respundu Dlui Munteanu „că n'amu cu cine stá deavorba“; *laud'a de sine* a Domniei sale inse me face se me opintescu, si se-lu facu atentu, că prin cele ce a scrisu in acestu meritu, nu credu se fia produsu rezultatulu, doritu de densulu.

Domnia Sa insusiesce de meritu alu prediceloru sale, că a capetatu birulu seu preotiescu dela unii credintiosi — mesura cu vîrfu, dela altii — mesura nerasa, ér dela altii plane — petrecutu prin machin'a numita trieur; si totu prediceloru sale insusiesce, că a introdusu in biseric'a unde a functionatu — ordine, si tienuta ángerésca din partea crestiniloru, pentru cari fapte lu-ceretau advocati din Aradú vicepretori din Ienpolea, teologi caletori, invetiatori, — ér unu notariu din a patr'a comuna, carele a moritu in coler'a din 1873 cu limba de mórte a lasatu, ca Dlu Munteanu se-lu conduca la mormentu; in fine cá administrandu in anulu 1873 o parochia unde mai erá anea unu preotu, candu Dni'a Sa slugea, erá biseric'a plina, ér candu erá rondulu celui'a-laltu, — góla; tóte aceste, judecandu modulu prin care le-au obtienutu Dni'a Sa, nu vorbescu pentru meritu, ci mai multu in contra meritului: — acést'a o deducu de acolo, că precumu am cetitu in Nr. 5 alu tóiei „Biseric'a si Scol'a“ din anulu 1882 in „*raportulu anualu*“ pronunciatu in sinodulu parochialulu comunei bisericesci gr. or. rom. Barateazu in 1. Ianuariu 1882“ prin parintele Munteanu — sub punctulu XIV. numindu cu numele pre 15 credinciosi, cari au adusu la locuinti'a preotiloru acasa adáulu (birulu) parochialulu, insusi Dni'a Sa marturisesce continuandu: *„Dela ceialalti s'a incassatu prin ambii preoti, amblandu dela casa la casa ca nesce orbeti si cersítori spre batjocur'a starii si a demnitatii loru preotiesci, apoi spre risulu si rusínea strainiloru a conlocuitoriloru nostri frati Nemti“* si apoi adauge „*On. Sinodu se binevoiésca a medilocí, cá in viitoriu se se aduca adáulu preotiescu la granariulu parochialulu fara a mai amblá dupa elu preotii cerendu-lu.*“

Din aceste se vede curatu, că parintele Munteanu n'a cuceritu prea multu cu predicile sale, ci déca a cuceritu, — a cuceritu cu alte mijlóce, cari in vorb'a de obste se numescu grobianitati, a cuceritu mustrandu si certandu cu insulte pre credintiosi, pentrucá si-dejosescu preotii loru la starea de orbeti si cersítori: si apoi nici aceste n'au fostu destule, ci a mai recursu si la sínódele parochiali pentru lecuirea reúlui, de unde presupunu ca i s'a si satisfacutu; prin urmare aci are meritu Sinodulu parochialulu, éra nu parintele Munteanu.

Nime nu va admirá deci pre parintele Munteanu déca pe asemine cái a introdusu in biseric'a sa ordine si tienuta ángerésca din partea crestiniloru, cáci dupa multe certari, mustrări si insulte impartite loru — prin predici cu mesura cu vîrfu — au trebuitu odata se se sature toti ómenii de voi'a buna; asia intielegu apoi si eu pre parintele Munteanu.

In tocmai asia de fatala e si laud'a Dniei Sale, candu se lauda cá l'au cercetatu multi la biseric'a unde a functionatu: ar trebui se intieléga dlu Mun-

ténu, ca aceia 'lu voru fi cercetandu numai din distra-gere si curiositate, ca se vedá pre omulu! carui'a asemenea nu credu se se mai afle in metropoli'a romaniloru ort. din Ungaria.

Din tóte câte scrie parintele Munteanu nu am potutu aflá alta decátu o multíme de cuvinte scóse din noulu dictionariu ce se afla la parochi'a din Barateazu, cu ajutoriulu unor'a apoi a tiesutu o multíme de dîceri, pre cari patíni preoti le voru fi intielesu; ca se desceptu inse pre domnulu combatentu, i reasumezu anca odata celea ce am scrisu in meritu prediceloru in Nr. 7 de estu timpn alu acestei pretiuite foi.

Eu am dísu, că astadi nu suntemu cu biseric'a nóstra acolo unde amu fostu la inceputu, astadi nu avemu a predicá la necrestini ci la crestini, nelips'a predicii absolutaminte nu amu profesatu nici o profesezu, din contra am recomendatu preotiloru se predice, inse cu fórte mare precautiune si pe langa multe reserve; si in acésta privintia voru consimí cu mine toti preotii afara de parintele Munteanu; deci de totulu fatala este argumentarea combatentulu candu in acestu punctu alu combaterei sale face provocare la unii preoti din centrulu diecesei Aradane, pentrucá chiaru acesti Prea Venerabili Domni mi-voru da mie totu drep-tulu candu dîcu ca „preotii nostri in dílele de astadi se predice cu fórte mare precautiune si pe langa multe reserve“ — dovada ei insusi, cari in tóta privintia au tóte calitatile si vrednicíile de a poté predicá ori si candu, totusi nu predica la tóte functiunile preotiesci, dar inse candu predica — predica cu mare precautiune si si multe reserve: si in predicile acestor'a din cari pre unele le-amu audítu si eu, nu amu aflatu nici odata insulte asupra nimenui, ci amu aflatu totdeuna invetiaturi pentru intarirea credintiosiloru in credintia si dragoste catra Dumnedieu si deaprópele.

Dar se ne intrebámu ce este predic'a? Dupa mine predic'a este unu lucru pre care trebuie lucratu cu seriositate si cu sciintia, lucratoriulu e insusi predicatoriulu, carele in lucrarea sa trebuie se aiba in stricta vedere, ca nu cumva lucrulu seu — adeca predic'a sa fia in contradicere cu faptele lui, cáci altcum tóta lucrarea sa e desiérta deci candu parintele Munteanu afirma, că Dni'a Sa nici unu servitiu divinu publicu nu-lu lasa fara predica — fiindcă dupa mine tóte servitiile divine preotiesci suntu publice ér nu secrete, — eu trebuie se dîcu că Dniá Sa nu predica nici candu, ci in locu de a predic'a vorbesce ce-i vine la gura, acést'a dupa mine nu e predica.

Eu asia vedu că parintele Munteanu privesce de predica tóte câte le vorbesce, apoi déca in acést'a se cuprinde predic'a? atunci cu dreptu cuventu potemu díce, că la noi nu existe preotu care se nu predice! —

Faptele inse ni dovedescu că nu e asia, eu am aratatu causele pentru-ce nu predica toti preotii, am recomendatu apoi ca déca dorimu se facemu din toti preotii — si predicatori, se intreprindemu reforme radicali pentru ca se cualificámu si pre preoti, in buna óra cum s'a facutu si cu invetiatorii in anii mai deaprópe rezervandu-mi a scrie despre acést'a cu alta ocaziune si la timpulu seu, ér si pana amu face cele de facutu, am dísu — „déca lips'a de predicari e ardentá, déca pastoralele episcopesci nu suntu de ajunse spre luminarea poporului, Protopresbiterii ar fi chiamati in primulú locu a implini sarcin'a apostolice de a predicá in bisericile din tractulu loru

din candu in candu, si déca nici acesti'a nu aru fi destui, se li se dee ajutoriu dintre preotii cunoscuti de harnici pentru acésta slujba etc. etc." — Că pentru-ce afu eu acést'a de bine, voiu spune mai lamuritu Dluui Munteanu in numerulu viitoriu.

(Va urmá).

Ioanu Ciora.

Giul'a-romana, 3 Iuniu 1884

Préonorate Domnule Redactoru!

Ve rogu respectuosu, se binevoiti a comunicá in colónele pretiutului diuarius „Biseric'a si Scól'a" urmatori'a scire imbucuratória.

Poporulu nostru romanu gr. or. din Giul'a-romana (comitatulu Bichisiului) in 18 Maiu v. a. c. a avutu o dí de adeverata bucuria si mangaere sufletésca. — In diu'a memorata adeca tienendu-se in comun'a nóstra sinodu parochialu extraordinariu pentru consultare in meritulu renovarii bisericeii, carea se afla in stare de totu slaba, — in acelu sinodu a partecípatu si Magnificiulu Domnu Teodoru Papu din Lugosiu, proprietariu mare de Chechesiu si Jabaru, carele cu ocasiunea serbatoriloru Pogorirei Duchului santu, tocmai se aflá aici in Giul'a in locul nascerii sale la sor'a Domniei Sale Ecatarin'a Papu maritata Paulu Sciru si intielegendu despre intentiunea sinodului parochialu de a-si renová biseric'a, apoi fiindu-i cunoscuta starea misera a bisericeii, carea nu dispune de necesariile medilóce banali recerute la intreprinderea renovarii, — a binevoitu a oferí din partea sa 200 fl. din partea ilustrei sale dómne consórté Ofeli'a nascuta Popovicu 200 fl. si din partea sóreii Domniei Sale a Préstimatei dómne Carolin'a Popovicu 100 fl. de totu 500 fl. v. a. care suma numitulu Domnu proprietariu a dechiaratu naintea sinodului nostru parochialu că dupa-ce coman'a va intreprinde renovarea bisericeii de locu o va solvi din alu seu si o va depune la dispusetiunea comunei nóstre bisericesci.

Zelosulu Domnu proprietariu nuse margini numai la acestu ofertu marinimosu, ci prin o vorbire adencu petrundietoria manifestandu-si insufletírea de dorulu sacru ca se-si védia neamulu seu romanescu progresandu in invetiatura, carea singura e conditiunea de viétia a unui poporu si carea e fórte de lipsa astadi si poporului nostru romanescu, a binevoitu graciosu a ne promite că in viitoriu ne va cumperá pe spesele sale o casa pentru infiintiarea unei scóle de baiete si precum scól'a asia si invetiatori'a o va sustiené din propriile sale medilóce banali, apoi unoru barbati fruntasi de aici a si concrediutu ca se caute atare localitate adeca casa corespundietóre scopului indegetatu. — A fostu de totu emotionatória vorbirea adresata catra poporu ca se imbratisiedie invetiatur'a indemnandu pre parinti ca se-si tramita baietii regulatu la scóla si se-ii invetie in totu in totu ce e bunu, nobilu si folositoriu, aratandu că numai astfelu vomu poté tiené concurintia cu diferitele popóre conlocuitóre si că numai astfelu adeca prin invetiatur'a castigata in scóla ni vomu potea sustiené limb'a si nationalitatea.

Bucuri'a si suprinderea credintiosiloru nostri pentru aceste oferte generóse erá fara margini, dar erá peste culme candu mai audíra din gur'a ilustrului si marelui Domnu proprietariu că tóta averea sa — dupa mórte — o va lasá ca o fundatiune culturala

pentru credintiosii romani gr. or. din comitatulu Bichisiului, din acarei'a binefacere in prim'a linia voru se se impartasiésca tenerii talentatii din cumun'a nóstra. —

Pentru aceste oferte si promisiuni generóse, sinodulu nostru parochialu numai decátu si-esprimá adencu simtit'a sa multiamita si gratitudine facia de marele Domnu proprietariu si fatia de ilustr'a sa Dómna consórtá, urandu-li viétia indelungata si deplina sanetate.

Dar' astfelu de fapte marinimóse, maretie si placute lui Dumnedieu si ómeniloru, merita se vina la cunoscenti'a generala in tóta lumea, pe unde numai esista o suflare romanésca.

Deci subscrisulu, in numele intregului nostru poporu de aici, me simtu ferice a esprime si pe calea jurnalisticeii cea mai profunda multiamita si recunoscentia publica atátu Magnificului Domnu proprietariu Teodoru Papu, câtu si ilustrei sale Dómne consórté Ofeli'a nascuta Popovicu pentru ofertele marinimóse ce le-au facutu bisericeii si poporului nostru din adeverata evlavia, zelu, credintia si iubire crestinésca catra cele sante. — Prin astfelu de jertfe aduse pe altariulu bisericeii si natiunei, ilustrele loru nume voru fi nemuritóre si voru fi adencu tiparite in inimile tuturor credintiosiloru din nému in nému — Candu dau espresiune acestei multiamite publice, totodata imploru provedinti'a divina, ca generosiloru si marinimosiloru binefacatori se le lungésca firulu vietii la multi ani, fericiti spre fal'a nóstra si spre promovarea causeror culturali-nationali a romanismului.

Dee ceriulu ca astfelu de fapte marinimóse, demne de tóta laud'a si recunoscenti'a — se afle indemnu in inimile tuturor familielor si individelor favoriti de sórte cu stare materiala binecuventata.

Ca de incheiare mai observu, că laudatulu domnu proprietariu nainte de indepartarea sa de aici, a cercetatu si scól'a nóstra, unde afandu 82 de scolari presinti si indemnandu-ii parintiesce ca se iubésca invetiatur'a si se cerceteze regulatu scól'a, apoi pentru progresulu observatu, a datu atátu invetiatoriului Ioanu Marcusiu câtu si tuturoru invetiaceiloru — o suma considerabila de bani. — Fia-i spre lauda generala!

In numele intregului poporu :

Iosifu Bejanu
parochu greco or.

Oradea-mare, la 12/24 Iun. 1884.

Multu Onorata Redactiune!

Ve rogu se binevoiti a publicá in colónele pretiutei foi „Biseric'a si scól'a" urmatori'a scire imbucuratória. —

Ieri in 13/25 l. c. se tienú examenulu in scól'a nóstra gr. or. din locu. — La examenu au partecípatu: MSa Dlu. vicariu eppescu Ieroteiu Belesiu, Préonoratuiu Dnu Simeonu Bic'a si Multu On. D. Petru Saciu. — Comitétulu paroch. representatu prin presiedintele seu Spt. Dnu Nicolau Zigre, preotulu Georgiu Horvatu, epítropii paroch. Iosifu Pap, Ioan Mihailovicu si Ioan Balog, — apoi numerosi parinti ai scolariloru. —

Avuramu o dí de mangaiere si iubire sufletésca, vedindu mladitiele fragede inaintandu in sciintia, cu pasi repedi si solidi, cari asigura viet'a, esistinti'a si limb'a dulce a natiunei nóstre romanesci. —

In asia cetate, unde afara de scóla copilulu abia aude unu cuventu respicatu bine romanesce, — totusi zolosulu invetiatoriu Eli'a Bochisiu, fiindu consciu de chiamarea sa sublima si de asta data documentá, ce póte produce unu invetiatoriu pe terenulu seu. — Responsurile scolariloru din tóte studiile prescrie prin lege, fusera imbucuratórie. — Esamenulu a succesu eminente. —

Dupa incheierea examenului MSa Dlu vic. epescu Ieroteiu Belesin tienú o vorbire petrundietória, adevratu parintiesca, adresata catra baieti, indemnandu-i se invetie totu ce e bunu, nobilu, frumosu si folositoriu, manifestandu-si dorulu si insufletirea, ca se védia némulu nostru progresandu in sciintia, prin care numai si numai ne vomu potea tiené in concurentia cu celelalte popóre conlocuitórie in patria.

Cuventarea a atrasu atentiunea aceloru bravi cetatieni presinti in acororu inima arde foculu nestinsu, foculu zelului pentru prosperarea si bunastarea bisericeii si scolei nóstre, asijderea a prinsu radecini si in inim'a curata a scolariloru. — Vedeamu faci'a seriósa, serina, ochii schinteindu de bucuri'a a bravului nostru invetiatoriu Dlu Eli'a Bochisiu, observamu intr'ensulu afectulu bucuriiei pentrucá si-a implinitu missiunea grea si in acestu anu scolasticu ca lauda.

Dee Ddiu ca astfelu de progresu, demnu de tóta laud'a si recunoscinti'a, se afe indemnu si in sufletulu altoru invetiatori, spre a poté ameliorá sortea si starea poporului — pretotindinea.

Unu participante.

Economicu

Inulu si bumbaculu.

Este secretu necunoscutu anca inaintea multoru si mai alesu inaintea femeiloru, cumca inulu si bumbaculu acelu frumosu, din care se tiesu panzaturí folositoare pentru lipsele dílnice ale omenimei si se pregatescu totu felulu de vesmente de valóre si fórtu cercate, servesce totunadata de medíloculu celu mai in floratoriu alu explosiuniloru si ucideriloru; cáci din aceste plante se preparéza asia numit'a: „lân'a explosiva“*)

Precum suntu pentru esemplu — ciorapii de bumbacu de periculosi amestecati cu acidu salitricu, ori carbonicu, cáci deja suntu prefacuti in urm'a acestui amestecu in „lana explosiva“; tocmai intru atât'a este de salutaria si acést'a, decumva o submitemu la transformare chemica, — si o prefacemu in asia numitulu *collodiu*. — Acést'a este unu feliu de fastru intrebuintiatu cu mare efecte din partea mediciloru spre inchiagarea si vindecarea ranelorn, si inficiariloru esteriore.

Rolulu ce-lu jóca panz'a de inu si de bumbacu pe terenulu comercialu, este cunoscutu inaintea fiecarui omu. — Rivalitatea considerabila dintre negutiatorii panzatoriloru de inu si bumbacu e unu lucru comunu. Inulu inse a reusitu spre a fi recunoscutu de mai bunu, panz'a lui de mai móle, mai duravera, de cátu a bumbacului.

Barbati specialisti s'au ocupatu deja, si au scrisu volume intregi despre modalitatile si posibilitatea

*) Este cu multu mai periculósa decâtu pravulu de pusca, deorace esplodandu nimicesce rumpe totu ce i-este in cale, asemenea dynamitului — séu hydroglicerinului. —

a potea distinge si cunósce in modu chemicu panz'a de inu de cea de bumbacu. — Inse aceea ce inaintea barbatiloru eruditi se pare in acést'a privintia de lucru usioru, naintea altor'a va aparé de complicatu pentrucá nu totu umulni i suntu la dispusetiune materiile si instrumintele prin cari se face procesulu chemicu spre a se deosebí materiile.

Se considerámu, dintre modalitatíle prescrie, pe cea mai simpla si cea mai sigura, care se recomanda spre a potea distinge panz'a de inu de cea de bumbacu. Acést'a se intimpla in urmatoriulu chipu: luámu adeca dóue fire din tortulu respectiveloru panzaturi si apoi le punemu intru unu vasu cu untu de lemn; dupace firele au statu câteva minute in acést'a le scótemu si asiediendu-le pe o sticla plana intunecata vomu observá, cumca unulu este cu multu mai intunecatu de cátu celalaltu, si acéstu intunecatu este celu de inu; decumva totu aceste dóue fire le vomu asiediá dupa-aceea pe unu planu de sticla asupra carei'a voru strabate radiiele luminei din partea inferióra, atunci éراسi vomu observá contrariulu cumca celu de inu adeca va fi mai alburiu. — Acést'a contrarietate se póte splicá si intielege fórtu usioru, pentrucá firulu de inu fiiindu dela natura mai desu, absórbe oleu séu untu de lemn mai pucinu decâtu firulu de bumbacu; si porii cestu'a contínu aeru mai multu decâtu porii celu'i'a; acestu aeru in casulu primu alu probei produce intunecimea si in alu doilea colórea mai deschisa a firului de inu. Acést'a proba dala inventatoriulu sau se numesce: Franckensteinica. —

Mai avem anca o proba inventata la a. 1846 prin chemistii germani Kind si Lehnert. Acést'a pre-tinde inse o scrutare fórtu punctuala si póte insielá in urmarile sale chiar si pre cei mai specialisti.

Prob'a lui Kind si Lehnert se intempla in modulu urmatoriu: luámu fire de inu si bumbacu, si versámu asupra loru dóue, trei picaturi de acidu sulfuricu (vitriul), in urm'a acestui acidu, firele se voru decompune; bumbaculu in timpu regulatu si nestramutatu de 30 de minute prime, ér inulu este submisu descompunerei numai dupa 30 minute prime si si unu sécundu. — Observandu noi cumca firele respective in alu 30-lea minutu primu nu suntu descompuse, amu potea aserá cá acelea suntu de inu. — Se presupunemu inse, cumca o parte a panzaturei este bumbacu, — care dupa minutulu alu 30-lea piere cu totul, dar in scurtu dupa densulu dispare si inulu astfelu apoi nu potemu descoperi si aflá cumca in ce proportiune a fostu bumbacu in panza; din contra prin prob'a lui Frankenstein potemu numerá tóte firele mai intunecate si albe ale panzei, — potemu detiermuri proportiunea inului in respectu cu bumbaculu.

Cumca cátu este de nesigura prob'a Kind si Lehnert s'a doveditu deja prin nenumerate casuri, dintre cari voiu aminti unulu, anume nu de multu in Lipse'a doi negutiatori vindeau nisce panzaturi, despre cari aserau cumca suntu de inu; unu rivalu i denunciá, cumca panzaturile loru in jumetate suntu de bumbacu; polití'a a sequestratu marf'a, sia predat'o spre opiniunare unui chemistu renumitu, care folosindu prob'a Kind si Lehnert, a enunciatu cumca panz'a in trei parti este de bumbacu si numai in o parte de inu; sermanii negutiatori au fostu incarcerati ca insielatori. In inchisóre negutiatorii nu aveau decâtu numai o rogare, unu doru, cumca adeca se mai

Suplementu la „BISERIC'A si SCOL'A." Nr. 25.

Anuln VIII. — 1884.

deie justiti'a inca unui altu chemistu specialistu — panz'a respectiva; in fine li-s'a implinitu dorulu, si se tramisera bucati considerabile pe la universitatile din Drezd'a, Münchén si Berlin.

In Berlinu conduse experimentulu insusi vestitul Dr. Linde, impreuna cu alti multi specialisti; — aplicara prob'a lui Frankenstein si rezultatulu consensulu generalu a fostu acel'a, cumca in panz'a respectiva nu este nici chiar unu firu de bumbacu. — Negutiatorii dupa unu timpu de 7 luni au fostu eliberati in arm'a acestei opiniiuni atui Dr. Linde.

In anii 1881 unu Italianu, a descoperitu cum pôte inlocui inulu metas'a; — Franci'a i promise unu milionu pentru dreptulu si descoperirea secretulu seu, inse italianulu neindestulitu, a plecatu cu secretulu spre Americ'a, unde se dice cá l'ar fi vendutu unei asociatiuni cu trei milione.

Sementi'a de inu se intrebuintieza cá medicina recoritória pre diverse amflaturi; se preparéza apoi din ea oleu fórte cercatu in negutiatoria si se pôte rafiná ori destilá intru asia mesura, incátu cei nees-perti lu-cumpera in locu de untu de lemn.

Inulu este o planta fórte folositoria carea intinde omului nu numai imbracaminte dar i servece si ca ramu de castigu considerabilu, incátu fuiorulu de inu are trecere buna, éra din sementi'a lui unu decenariu metricu se platesce cu 17—18 fl.

Inulu se face in ori ce pamentu numai fia semenatu la timpulu seu.

Multe comune romanesci suntu cari au pamenturi fórte rele, si pentru aceea le si lasa ómenii nelucrate; cum de frumosu s'ar potea aceste valorá semenandu-se cu inu, si poporulu vediendu folosulu ce-lu are, ar primi voia spre lucrú si incetulu s'ar desbracá din miseri'a in care tangesce in cele mai multe locuri.

A.

D i v e r s e.

* **Hirotonire.** Ioanu Milosiu cler. abs. s'a hirotonitu intru diaconu in 12 Maiu ér de presbiteriu in 20 Maiu si s'a datu de capelanu langa neputinciosulu parochu Porfiriu Gonteanu din comun'a Batta protopresbiteratulu Lipovei. I-dorimu fericire pe cariera, carei'a s'a consacratu.

* **Himen.** Dr. Nicolau Ciacalan de Beldiu, medicu comunalu in Pesica romana s'a logoditu cu amabil'a domnisióra Livia Bogdanu, fic'a domnului Vincentiu Bogdanu advocatu in N. Szt. Miklos. Le poftimu viétia indelungata si fericita.

* **Reuniunea femeiloru romane din Sibiu** dupa o activitate incordata in decursu de duoi ani — la 18/30 Oct. 1883 a deschisu in Sibiu o scóla de fetitie, carea astadi sta din 5 clase cu 4 poteri didactice. Pentru asigurarea si desvoltarea acestei scoli, zelós'a reuniune va arangiá in Octomvre a. c. o sortitura de obiecte de pretiu, ce femeile romane, interesate de cultur'a nationala, voru tramite din rodualu manelorú sale si din ocupatiunile lorú dílnice. Se pune mare pondu pe panzaturele tierance-lorú, ce au mare trecere anca si la straini. — Indemnámu si noi pre preotii si invetiatorii nostri ca se spiginésca intreprinderea si se colecteze spre scó-pulu acest'a obiecte dela tierance.

C o n c u r s e.

Prin dispusetiunea Venerabilulu Consistoriu eparchialu gr. or. oradanu ddtó 26 martie a. c. Nr. 383 Pl. ordinandu-se deplinirea protopresbiteratulu **Beliului** devenitu vacantu prin mórtea protopresbiterulu de buna aducere aminte Iosifu Marchisiu, se deschide de nou concursu cu terminu pana la 8/20 **Iuliu 1884.**

Emolumintele impreunate cu acestu postu suntu:

1. Taes'a prescisa dela siedule (licentiele) de cununia, câte doi florini;

2. Biru protopresbiteralu dela preotii din parochie, care dupa norm'a competintiei sidocsiale suntu de clas'a prima — câte unu cubulu de bucate; éra dela preotii din parochie de clas'a a dóua, 1/2 cubulu pe ann séu in relutu, — pretiulu corinte alu acelorú bucate;

3. Pentru visitarea faptica a bisericilorú câte 5 fl. dela una parochia organisata — pe ánu;

4. Este pusu in prospectu fitoriului protopresbiteru a poté ocupá parochi'a centrala la Ucurisiu, la eventual'a devenire in vacantia a acelei'a, care parochia asecura unu venitu anualu de 600 fl. éra pana atunci fitoriulu protteru cu aprobarea ulterióra a Venerabilulu Consistoriu va poté ocupá alta parochia vacanta din acestu protteratu si totodata cá la casu de necesitate va avé protopresbiterulu ase ingrigi de locuintia.

Recurentii au a-si subterne recursele lorú — adresate comitetulu protopresbiteralu alu **Beliului** — pana la 8/20 **Iuliu** a. c. subscrisulu Comisariu consistorialu **Eli'a Moga** protterulu **Beiusiului**, in **Robogani**, provedindu-le cu documinte despre aceea, cá suntu binemeritati pe terenulu bisericescu si scolaru si cá au absolvatu studiele gimnasiale si teologice.

Datu din siedinti'a comitetulu protteralu alu **Beliului**, tienuta in Ucurisiu, la 21 Maiu v. 1884.

Eli'a Moga m. p. *Paulu Gavrilette* m. p.
ppbiteru, comisariu consist. not com.

Conformu decisulu Ven. Consistoriu Nr. 255 scol. prin acést'a se escrie concursu pentru statiunea invetiatorésca dela scól'a rom. confesiunala „Cremenisce“ din opidulu **Siri'a (Világos)**, cu terminu de alegere pre 1 **Iuliu st. v. a. c.** in care di va fi si alegerea.

Emolumintele sunt:

a) in bani gat'a 300 fl. v. a.

b) 12 sinici bucate, jumetate grau, jumetate cucurudiu;

c) 9 orgi de lemne din care are a se incaldí si scóla,

d) quartiru liberu cu gradina de legumi.

Dele recurinti se cere se aiba testimoniu de cualificatiune pentru statiu de clas'a prima, esamenu din limb'a magiara si sé se presinte in vre-o Dumineca séu serbatóre la S. bisericu spre a-si aratá des-teritatea in cantu si tipicu. Cei ce voru produce testimoniu despre absolvirea celu pucinu 4. clase gimnasiali séu reale, cá sunt in stare a conduce corulu vocalu in quartetu si cá se pricepu la pomicultura, horticultura, matasaritu si stuparitu — vor fi preferiti.

Recursele instruite in sensulu Stat. org. adresate Comitetulu parochialu din **Siri'a (Világos)** suntu a se tramite Pr. On. Domnu Georgiu Popoviciu protopresbiteru si inspectoru de scóle in **Ménes.**

Siria (Világos) 3/15 Iuniu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu inspectorulu cercualu.

219.

Pentru Stipendie din fundatiunea lui Gozdsu.

Prin acésta se escrie Concursu pentru unu stipendiu din fundatiunea lui Gozdsu de 500 fl. la casu de graduatiune unu stipendiu de 400 fl. eventualminte de 300. 200. séu de 100 fl. cu observare, cà se dà preferintia Concurentiloru pentru studiile tehnice si montanistice.

Concurentii au de a-si adresá petitiunile instruate cu testimoniile scolastice, carte de botezu, si cu atestatu de paupertate pana la 10 Aug. 1884. stilulu nou, catra Cancelari'a fundatiunei lui Gozdsu, Budapesta Király utca 13. insemnandu in petitiune facultatea si locul la care voiesce Concurentulu se studieze, precumu si ultim'a posta, unde are se i-se comunice rezultatulu petitiunei.

Totu odata sunt avisati si *Stipendiatii fundatiunei lui Gozdsu*, de a-si subterne pana la 10 Aug. 1884. st. nou documintele, adeca Indicele, respective testimoniulu scolasticu in origine ori in copia autentica despre rezultatulu studiiloru in anulu 1883/4, la Representantia fundatiunei lui Gozdsu Budapesta Király utca 13 pentruca la din contra, se vor lipsi de stipendiulu avutu.

Budapest'a 19. Iuniu 1884.

Comitetulu adm. alu reprezentantiei fundatiunei lui Gozdsu.

Pentru ocuparea postulu invetiatorescu din comun'a *Gurbediu*, protopresb. Tinc'a cottulu Bihoru, se escrie concursu cu terminu pana la 1/13 Iuliu a. c. in carea di se va tiené si alegerea. — Emolumintele suntu: 1) In bani gata 100 fl. v. a. 2) 12 cubule de de grâu, 12 cubule de cucurzu 3) 8 orgii de lemne din care se incaldiesce si scól'a 4) 6 holde de pamentu aratoriu 5) pentru cantoratu 5 fl. v. a. 6) cartiru si gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu poftiti ca suplicele de concursu instruate conformu prescri-seloru „Statut. org.“ si adresate comit. parochialu, se le tramita subsemnatulu comisariu consistorialu in Husaseu p. u. Tenke.

Gurbediu 3/15 Iuniu 1884.

In contielegere cu Com. par. — **Teodoru Valda**. m. p. paroch. comis. consist.

Pentru deplinirea postulu invetiatorescu din Comun'a *Aldesci*, cu fili'a *Voivodeni*, in protopresbiteratulu Buteniloru prin acésta se deschide concursu cu terminu de alegere pe 10 Iuniu a. c.

Emolumintele suntu: in bani gat'a dela Aldesci cu fili'a Voivodeni 115 fl. 50 cr. pentru naturale rescumperate in bani gata dela Aldesci cu fili'a Voivodeni 107 fl. pentru scripturistica 6 fl. pentru curatoratu 8 fl.—In diurnele conferintiei invetiatorescu 4 fl. Pamentu invetiatorescu $\frac{1}{2}$ sesiune fénatiu.

Dela recurenti se pretinde se fia preparandi absoluti si cu esamenu de calificatiune, se aiba atestatu de limb'a magiara, precum si atestatu despre portarea loru de pana acuma.—

ra pana la alegere se se presentedie in vreo Dumineca ori serbatóre la sânt'a biserica in Aldesci pentru de a-si aratá desteritatea in cantari si ti-

picu. Recursele se se trimita la D. adm. protop. M. Sturza in Buteni (N. Butyin)

Aldesci, la 26 Aprile 1884.

Comitetulu parochialu-

In contielegere cu mine: **Mihailu Sturza**, m. p. protopopu.

Publicare de licitatiune minuenda.

Comunitatea bisericesca gr. or. rom. din opidulu *Siclaú*, deschide concursu de licitatiune minuenda pentru transformarea edificiulu bis. cu terminulu pe 19 Iuniu a. c. dupa amédi la 2 óre la cas'a comunala din locu.

Pretiuulu de esclamare face: 8,840 fl. 39 cr.

Licitantii au a depune unu vadiu de 10%.

Contractulu incheiatu intre intreprindietoriu si comunitatea bis. se va aradicá la valóre numai in urm'a aprobarei din partea Ven. Consistoriu diecesanu.

Conditiuile mai speciale, planulu si preliminarulu de spese, se potu vedé la presedintele comitetulu parochialu.

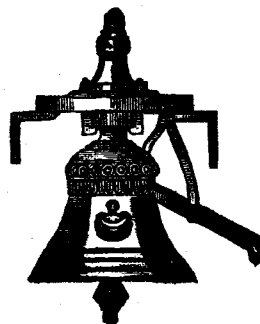
Datu in Siclaú la 26/V. st. v. 1884.

P. Zeldesianu m. p.
not. com. par.

Ioanu Codreanu m. p.
parochu, presedintele com. par.

Am onóre a me recomandá P. T. publicu ca tornatoriu de

CLOPOTE

(CAMPANE)

de ori ce marime si tonu, in forma eleganta si pe langa celu mai moderatu pretiu.

Clopotele pregatite din metalulu inventatu de mine au preferintia si rivalisédia cu clopotele facute din ori ce metalu pana acum cunoscutu, atátu pentru tonulu loru curatu si strebatatoriu, câtu si pentru duraveritatea loru.

Duraveritatea clopoteloru se promovéza chiar si prin sistemulu mai nou de ajustare, de dupa care, clopotulu, fie câtu de mare, se imanuéza fórte usioru si se póte întórce, si de dupa fiecare întórccere limb'a bate la' altu locu, prin ce clopotulu e feritu de crepare si tiene de dóne si chiar de trei ori mai multu decâtu clopotele facutu dupa sistemulu vechiu.

Pentru tonulu curatu si strebatatoriu conform dorintiei, precum si pentru duraveritatea clopoteloru pregatite de mine, cavezu pe timpu de diece ani.

HÖNIG FRIEDERICH junior,

fabrica de pusce de apa si tornatóre de clopote si metale.

Aradu strad'a Rákoczi.